

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра державно-правових дисциплін

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОЗНАВСТВО»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

Харків 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра державно-правових дисциплін

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОЗНАВСТВО»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

**Затверджено
рішенням НМР факультету МАП ДБТУ
Протокол № 5 від 18.03.2022 р**

Харків 2022

УДК 343.352(038)

П 83

Правознавство / словник термінів та понять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання; *упоряд.: О.В.Кухар – Харків: ДБТУ, 2022, 14 с.*

Словник термінів та понять призначений для надання допомоги здобувачам у засвоєнні основних понять з навчальної дисципліни «Правознавство», що охоплюють ключові категорії правової науки, включаючи питання загальної теорії держави і права, основи конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, кримінального та інших галузей права. Словник спрямований на формування у здобувачів знань та навичок, необхідних для розуміння правової системи України, її структури, принципів функціонування та взаємозв'язку між правовими інститутами. Призначений для здобувачів денної та заочної форми навчання

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Дуюнова Т.В., – канд. юрид. наук, д-ка економ. наук, завідувачка кафедри права та європейської інтеграції Державного біотехнологічного університету.

Остапенко Ю.І. – д-р юрид. наук, доцент, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Відповідальний за випуск:

кандидат юридичних наук О.В. Кухар
права та європейської інтеграції

©О. В. Кухар

ВСТУП

Правознавство як навчальна дисципліна є фундаментальною складовою юридичної освіти, що охоплює основи загальної теорії держави і права, ключові положення конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, кримінального та інших галузей права. Її вивчення спрямоване на формування в здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про правову систему, засади функціонування держави, права і свободи людини та громадянина, а також механізми реалізації і захисту цих прав.

У сучасних умовах розвитку правової держави та утвердження принципу верховенства права особливого значення набуває розуміння основних юридичних категорій, правових понять та правничих конструкцій. Опанування базових термінів дозволяє майбутнім фахівцям не лише глибше осягнути зміст юридичних норм, а й застосовувати їх у реальних правовідносинах.

Словник термінів і понять створено з метою систематизації ключових дефініцій, які використовуються в курсі «Правознавство», а також для полегшення навчального процесу, формування правової культури, правової свідомості та навичок аналізу і застосування норм права.

У словнику подано визначення термінів, що охоплюють базові елементи правової системи, форми і функції держави, джерела права, систему органів державної влади, основні принципи діяльності органів публічного управління, правовий статус особи, загальні засади юридичної відповідальності, судову систему України, а також елементи правозастосування й правотворчості.

Сподіваємося, що цей словник стане ефективним інструментом у навчанні здобувачів вищої освіти денної та заочної форм, а також буде корисним для викладачів, науковців, працівників органів влади й усіх, хто прагне до якісного правового мислення та розуміння механізмів функціонування правової системи України.

Адвокат — фахівець у галузі права, який надає правову допомогу та представляє інтереси клієнта у суді.

Адміністративне право — галузь права, що регулює відносини у сфері державного управління й публічної служби.

Акт — офіційний документ, що посвідчує юридичні факти, події або рішення органу влади.

Алібі — доказ того, що особа перебувала в іншому місці під час вчинення правопорушення.

Апеляція — скарга на рішення суду першої інстанції до суду вищого рівня.

Арбітраж — позасудовий спосіб вирішення спорів третейським судом.

Авторське право — сукупність норм, що охороняють права творців літературних, художніх і наукових творів.

Бенефіціар — особа, що отримує вигоду (прибуток) від правочину чи трасту.

Бюлетень — документ для таємного голосування на виборах або референдумі.

Банкрутство — неплатоспроможність боржника, визнана господарським судом у встановленому порядку.

Відшкодування — компенсація збитків, завданих порушенням права.

Виконавчий лист — судовий документ, що є підставою для примусового виконання рішення.

Вибори — процедура формування органів влади шляхом голосування громадян.

Гарантія — зобов'язання забезпечити виконання права або відшкодувати збитки при його порушенні.

Гіпотеза правової норми — частина норми, що містить умови її застосування.

Громадянство — стійкий правовий зв'язок особи з державою, що виражається у взаємних правах та обов'язках.

Дискримінація — обмеження прав особи за ознаками, визначеними законом (раса, стать, релігія тощо).

Договір — угода двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну чи припинення прав та обов'язків.

Джерело права — офіційна форма вираження та закріплення правових норм (конституція, закон, прецедент тощо).

Делікт — протиправне цивільне правопорушення, що тягне майнову відповідальність.

Емансипація — надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі за рішенням суду чи за згодою батьків.

Ескалація спору — збільшення інтенсивності та масштабу конфлікту між сторонами.

Екстрадиція — видача однією державою особи іншій державі для притягнення до кримінальної відповідальності.

Ж **Жертва злочину** — особа, якій завдано моральної чи матеріальної шкоди злочинним діянням.

З **Закон** — нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, прийнятий парламентом у встановленому порядку.

Засідання — зібрання колегіального органу для обговорення та вирішення питань порядку денного.

Злочин — суспільно небезпечне діяння, передбачене Кримінальним кодексом.

Застава — спосіб забезпечення виконання зобов'язання шляхом обтяження майна.

І **Ідентифікація** — встановлення особи або об'єкта за сукупністю ознак.

Інкорпорація — систематизація чинного законодавства без зміни його змісту.

Імунітет — звільнення особи чи організації від юрисдикції іноземної держави.

Іпотека — застава нерухомого майна для забезпечення грошового зобов'язання.

К **Касація** — перегляд судового рішення судом касаційної інстанції з підстав неправильного застосування права.

Кворум — мінімальна кількість членів органу, необхідна для правомочності його рішень.

Компенсація — відшкодування шкоди або витрат, понесених особою.

Конфіскація — примусове безоплатне вилучення майна у власність держави за вироком суду.

Контрасигнація — скріплення акта глави держави підписом міністра, що надає йому чинності.

Л **Легалізація** — надання юридичної сили документу або статусу; також процес «відмивання» коштів.

Легітимація — визнання органом влади законності певної дії, статусу чи органу.

Ліцензія — дозвіл компетентного органу на провадження окремого виду діяльності.

Лобізм — вплив приватних груп інтересів на органи влади для прийняття вигідних рішень.

М **Медіація** — альтернативний спосіб врегулювання спорів за участю незалежного посередника.

Мораторій — тимчасова заборона або відстрочка виконання певних дій.

Монополія — виключне право або фактичне домінування суб'єкта на ринку товарів чи послуг.

Н **Набуття права** — виникнення суб'єктивного права у особи за підставами, передбаченими законом.

Надзвичайний стан — особливий правовий режим, запроваджений для усунення загрози безпеці держави.

Норма права — загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою.

О. **Обвинувачений** — особа, щодо якої суд ухвалив обвинувальний акт.

Об’єктивна сторона злочину — зовнішня характеристика злочину (діяння, наслідки, причинний зв’язок).

Оферта — пропозиція укласти договір, адресована конкретній або невизначеній особі.

Організаційна форма — структура та правовий статус суб’єкта господарювання (ТОВ, АТ тощо).

П **Петиція** — колективне звернення громадян із пропозиціями чи вимогами до органів влади.

Підсудність — визначення компетенції суду щодо розгляду конкретної справи.

Право власності — сукупність прав володіння, користування та розпорядження майном.

Правоздатність — здатність мати цивільні права та обов’язки.

Прецедент — судові рішення, що використовуються як зразок у подібних справах.

Приватизація — передання державного чи комунального майна у приватну власність.

Прокурор — посадова особа, яка здійснює нагляд за дотриманням законів та підтримує обвинувачення в суді.

Р **Ратифікація** — затвердження міжнародного договору вищим органом державної влади.

Реєстрація — офіційне внесення відомостей про юридичний факт до державного реєстру.

Регламент — підзаконний акт, що встановлює порядок діяльності органу.

Рецидив — повторне вчинення особою злочину після засудження.

Санкція — частина правової норми, що визначає наслідки її порушення.

Самозахист — самостійний захист особою своїх прав без звернення до державних органів у передбачених законом межах.

Сертифікація — процедура підтвердження відповідності продукції чи послуги встановленим вимогам.

Склад злочину — сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують злочин.

Суб'єкт права — носій юридичних прав і обов'язків (фізична чи юридична особа, держава).

Суд присяжних — форма здійснення судочинства за участю представників народу.

Трансферне ціноутворення — встановлення цін у внутрішньогрупових операціях між пов'язаними особами.

Тлумачення права — з'ясування та роз'яснення змісту правових норм.

Траст — форма довірчого управління майном на користь бенефіціара.

Угода про визнання вини — процесуальна угода між обвинуваченим і прокурором щодо обставин справи та покарання.

Умисел — психічне ставлення особи до дії (бездіяльності) та її наслідків, усвідомлене і бажане.

Ухвала — постановлене судом процесуальне рішення, яке не вирішує справу по суті.

Фідеїкоміс — доручення спадкодавця спадкоємцю виконати певну волю щодо майна.

Фідучіар — особа, що діє у довірчих відносинах в інтересах бенефіціара.

Фонд — юридична особа без членства, що має спеціальну мету та майно для її досягнення.

Фіскальна політика — державна політика у сфері збору податків та здійснення видатків бюджету.

Хабар — незаконна вигода, надана посадовій особі за вчинення чи невчинення дії.

Холдинг — компанія, що контролює діяльність інших юридичних осіб шляхом участі в їхньому капіталі.

Хабеас корпус — конституційна гарантія недопустимості незаконного позбавлення волі.

Ц **Цивільний позов** — вимога особи до суду про захист порушеного цивільного права.

Цедент — особа, що передає право вимоги іншій особі (цесіонарію).

Цензура — контроль змісту інформації, що підлягає публікації чи поширенню

Ч **Час дії закону** — календарний період, у межах якого закон підлягає застосуванню.

Чинність закону — юридична сила закону в часі, просторі та щодо кола осіб.

Часткова дієздатність — обмежена здатність особи самостійно здійснювати цивільні права та обов'язки.

Ш **Штраф** — грошове стягнення, накладене за правопорушення.

Шлюбний контракт — договір між нареченими (подружжям) щодо майнових прав та обов'язків.

Шенгенська віза — дозвіл на короткострокове перебування у країнах-учасницях Шенгенської угоди.

□ **Щеплення (правове регулювання)** — комплекс норм щодо обов'язковості та безпеки профілактичних вакцинацій.

Щоденник слідчого — процесуальний документ, що фіксує хід слідчих дій.

Юрисдикція — компетенція суду або органу влади щодо розгляду справ чи застосування права.

Юридична сила — властивість нормативного акта бути обов'язковим і домінувати над актами нижчої сили.

Юридичний факт — обставина, з якої закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Явка з повинною — добровільне повідомлення особою про вчинений нею злочин органам влади.

Ядерне право — сукупність норм, що регулюють використання ядерної енергії та радіаційну безпеку.

Ятрогенна шкода — шкода здоров'ю пацієнта, заподіяна медичним втручанням; предмет медичного права.

Якість закону — ступінь ясності, послідовності й узгодженості його положень.

Ятрогенне втручання — медичні дії, що спричинили небажані наслідки; регулюється нормами цивільної відповідальності.

Навчальне видання

ПРАВознавство

Словник термінів і понять

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та
заочної форм навчання**

Автори-укладачі:
КУХАР Олександр Васильович

Формат 60x84/16 Гарнітура Time New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.
ум. друк. арк. 1,31
Тираж 25 пр.
Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських ,44